

Viisaus ja voima

Antti Linkola

LKT sisätautien erikoislääkäri

SKLS:n siht. 1968, pj 1998-2006

Aiheekseni olen saanut kaksi sanaa: viisauden ja voiman - ja ne yhdessä. Viisaus ja voima, ja vielä tässä järjestyksessä. Ensin viisaus ja sitten sen mukaisesti ja ohjauksessa voima. Kun järjestys säilyy, maailmassa menee hyvin. Näin voisimme ajatella.

Entä käytännössä? Miten viisaus ja voima ovat yhteydessä toisiinsa käytännön elämässä? Eikö käynnissä oleva keskustelu vaalirahoituksesta saakin voimansa siitä epäilystä, että viisauteen eli harkintaan voidaan voimalla eli resursseja ohjailemalla vaikuttaa. Tai kun piispa puhuu kirkon virasta tai lääkäri terveydenhuollon hallinnosta - eikö silloinkin puhujan oma asema ole yhteydessä hänen mielipiteeseensä, tapaansa valita argumentteja?

Voimasta

Mitä on voima tässä maailmassa? Hiroshimaan pudotetussa atomipommissa oli voimaa niin paljon, että kaikki tuhoutui viiden kilometrin säteellä. Ydinräjähteiden valmistamisen valvonnasta onkin tullut nykyisin suurpolitiikan syvin juonne. Mitä enemmän on voimaa, sitä enemmän tarvittaisiin viisautta. Mutta ydinpommikin tai rauhanomainen ydinenergia täällä maan päällä, on pientä sen rinnalla, mitä voidaan havaita avaruudessa muista aurinkokunnista ja galakseista kaukana täältä, alkuräjähdyksestä nyt puhumattakaan. Ja voimme kysyä, mikä viisaus niitä ohjaa ja on ohjannut? Vai onko niitä ohjannut vain sokea, kuuro ja mykkä voima itse?

Fossiilisiin polttoaineisiin on varastoitunut tietyille alueille maailmassa miljoonia vuosia sitten valtava määrä voimaa, energiaa. Nämä luonnon lahjat muovaavat maailmanpolitiikkaa ja niiden varassa aineellinen hyvinvointimme suureksi osaksi lepää. Ja nyt eri maiden hallitukset etsivät viisautta ohjailla luonnonvoimia ja käyttää voimaansa siten, että lapsenlapsillammekin olisi elinkelpoinen maailma.

Jumalan ominaisuuksia

Mutta mennään suoraan asiaan: Viisaus ja voima ovat erityisesti Jumalan ominaisuuksia. Apostoli Paavali lopettaa kirjeensä roomalaisille:

"Saakoon Jumala, joka yksin on viisas, Jeesuksen Kristuksen kautta ikuisen ylistyksen! Aamen." (Room 16:27)

Ja viimeistäänkin varhaiset kristityt päättivät Isä meidän -rukouksensa ylistykseen:

"Sillä sinun on valtakunta, voima ja kunnia iankaikkisesti. Aamen." (Matt. 6:13, alaviite)

Millaista viisautta Jumala osoittaa ja miten Hän käyttää voimaansa? Avaintekstinä toimii Paavalin I kirje korinttilaisille, luvusta 1, jakeet 18-31.

"Jumalan hulluus on ihmisiä viisaampi ja Jumalan heikkous ihmisiä voimakkaampi." (Jae 25)

"Näin ei yksikään ihminen voi ylpeillä Jumalan edessä." (Jae 29).

Yhdistän tämän tekstin siihen, mitä Raamattu kertoo syntiinlankeemuksesta. Jumala oli asettanut ihmisen Eedenin puutarhaan viljelemään ja varjelemaan sitä, siis käyttämään voimiaan omaksi ja luonnon hyväksi. Voiman käyttö sinänsä oli siis hyvä asia. Mutta viisauden suhteen tuli olla Jumalan varassa.

"Vain siitä puusta, joka antaa tiedon hyvästä ja pahasta, älä syö, sillä sinä päivänä, jona siitä syöt, olet kuoleman oma." (1Moos 2:15-17).

Ihmisen oma viisaus

Ymmärrän tämän siten, että ihminen oman riippumattoman viisautensa varassa tuottaa turmion itselleen. Oikea viisaus tulee Jumalalta, kuten Paavali todistaa.

Viisaus on siis taitolaji, joka on opittavissa. Tämä on hyvin lohdullinen näköala. Tarvitaan kahta ominaisuutta, nöyryyttä ja intohimoa: nöyryyttä viisauden pyytämiseen Jumalalta ja intohimoa olla lakkaamatta tässä harrastuksessa. Mutta kun ihminen ylpistyy ja sieppaa viisauden itselleen, hän alkaa sen varassa järjestellä maailmaa, hän tekee omasta viisaudestaan itselleen jumalan.

Martti Luther totesi aikanaan: "Se, mihin sydämelläsi luottaen liityt, on todellisuudessa sinun jumalasi." Luotanko

enemmän omaan viisauteeni ja voimaani kuin Jumalaan? Olenko kuten israelilaiset Siinainvuoren juurella?

Kun Mooses viipyi eikä tullut takaisin vuorelta, israelilaiset kerääntyivät Aaronin luo ja sanoivat hänelle: " Tee meille jumala, joka johtaa meitä matkallamme..." (2. Moos 32:1)

Ihmisten tekemät jumalat ovat mykkiä ja kuuroja jumalia. Jumalia, joihin voimme projisoida omaa rikkiviisauttamme ja vallanhaluamme. Näitä me seuramme kuin aasi porkkanaa.

Vallan lajit

Kolmekymmentä vuotta sitten kirjoitin väitöskirjaani sairaalan lääkärin, sairaanhoitajien ja apuhoitajien asenteista kuolevaan potilasta kohtaan. Henkilökunta toimii sairaalaorganisaatiossa, on mukana muodostamassa sitä. Käyttökelpoiseksi osoittautui Amitai Etzionin jaottelu siitä, millaista valtaa käytetään organisaatioissa.

Valta voi periaatteessa perustua kolmeen vallan lajiin: paktoon, materiaaliseen hyötyyn tai normeihin. Pakko on fyysistä väkivaltaa ja kaltereita tai näillä uhkaamista. Hyöty on mitä tahansa etua, usein selvää rahaa. Normit taas vetoavat ihmiseen itseensä. Eri organisaatioissa painottuvat eri tavoin nämä vallan lajit. jokin on vallitseva. Vankila on selvä pakko-organisaatio, liike-elämässä tähdätään materiaaliseen hyötyyn, sairaalassa neuvotellaan ja suostutellaan.

Vallan lajeja vastaa taas ihmisten, kansalaisten, työntekijöiden, asiakkaiden, potilaiden tasolla heidän tapansa sitoutua organisaatioon.

- Pakko aiheuttaa vieraannuttavaa sitoutumista. Pakkoa ja fyysistä väkivaltaa on käytetty, jotta siniristilippu liehuisi tänään saloissa ympäri maamme.
- Kun on kysymys materiaalisesta hyödystä, ihmiset laskelmoivat, mikä on heille edullista, sitoutuminen on laskelmoivaa.
- Normatiivisessa organisaatiossa ihmisten sitoutuminen on moraalista, siis vapaaehtoista ja sisäisestä halusta nousevaa.

Kristinuskon historiassa pakkovalta eli miekkälähetys on ollut hyvin yleistä. Taudit ovat täydentäneet tykkien ja teräksen aiheuttamaa tuhoa. Nytkin ovat lännen kristityt ristiretkellä Irakissa. Ja pakottamalla ei saada ihmisten mieltä kääntymään, toimitaan ulkoisesti kuten on toivottu, mutta mieli on vastaan, vieraantunut.

Monille usko Jumalaan liittyy hyötyyn. Kun bisnes pyörii hyvin tai kirkon verotulot riittävät, ne ovat merkki Jumalan siunauksesta. Kun menestyn elämässä ja minulla menee hyvin, olen siunattu. Raamatussa toisaalta luvataan Jumalaa palvelevalle maallista hyötyä. Neljäs käsky sisältää lupauksen. Kun luvataan palkkiota tai muuta materiaalista hyötyä, ihminen alkaa laskelmoida, miten voisi maksimoida etunsa, varmistaa tulonsa. Sitoutuminen on laskelmoivaa. Voidaan laskelmoida myös suhteessa Jumalaan!

Mutta kun Jumala tulee ihmiseksi, hän ei vetoa voimaansa tai antamiinsa maallisiin etuihin. Jumala ei käytä pakkoa eikä lupaa palkkiota, vaan hän etsii ihmistä itseään. Hän lähestyy sanalla, Jeesus on lihaksi tullut Sana.

Sanan mahti

Pelkkä Jumalan sana on niin voimakas, että sillä on luotu koko maailma. Johannes aloittaa evankeliuminsa:

*"Alussa oli Sana.
Sana oli Jumalan luona,
ja Sana oli Jumala.*

*Jo alussa Sana oli Jumalan luona.
Kaikki syntyi Sanan voimalla.
Mikään, mikä on syntynyt,
ei ole syntynyt ilman häntä"*
Joh. 1:1-3.

Mutta jo alkuräjähdyksessä läsnä ollut ja ihmiseksi tullut Jumala käyttää ihmisten keskuuteen tultuaan vain normatiivista valtaa.

"-ihmiset olivat hämmästyksissään hänen opetuksestaan, sillä hän puhui niin kuin puhuu se, jolla on valta." Luuk 4:32

Ihmisen rooli: usko

Miten Jumalan viisaus ja voima sitten ilmenee ihmisten keskuudessa tässä maailmassa? Miten siitä voi päästä osalliseksi?

Opetuslapset tulivat Jeesuksen luo ja kysyivät: "Kuka on SUURIN taivasten valtakunnassa?" Silloin Jeesus kutsui luokseen lapsen, asetti hänet heidän keskelleen ja sanoi: "Totisesti, ellette käänny ja tule lasten kaltaisiksi, te ette PÄÄSE taivasten valtakuntaan. Se joka nöyrytyy tämän lapsen kaltaiseksi, on suurin taivasten valtakunnassa." Matt 18:1-3

Jeesus asettaa lapsen esikuvaksi aikuisille ihmisille taivaan valtakunnan asioissa. Tämäkin on lohdullinen näkökulma. Hän ei puhu

- luonteen kasvatuksesta tai
- syvällisistä opinnoista tai
- perehtymisestä salatieteisiin.

Jeesus kehoittaa meitä luottamaan siihen, että lapsi pystyy erottamaan aidon ja epäaidon, hän luottaa luotettavaan. Hän korostaa sitä, että ihmisen puolelta arvioiden taivaan valtakuntaan pääseminen ei ole ihmisen viisaudella ja voimilla saavutettavissa. Kaiken kukkuraksi viimeisestä tuomiosta puhuessaan Jeesus kertoo havainnollisesti, miten valtakunnan perijät eivät löydä itsestään ja elämästään mitään puolestaan puhuvaa vaan he jäävät toistamaan:

" - milloin me...milloin me....milloin me....-" (Matt. 25:31-46)

Kaikki jää riippumaan Jumalasta. Jumala on niin paljon suurempi kuin me ihmiset, että ainoa side häneen voi olla usko, joka taas ei ole meidän aikaansaannostamme.

Jumalan todellinen voima

Itse asiassa, kun Jumala ilmoittaa itsensä ja tulee itse ihmiseksi, häntä ei hyväksytä. Profetia Jeesuksesta kertoo:

*"Hyljeksitty hän oli, ihmisten torjuma,
kipujen mies, sairauden tuttava,
josta kaikki käänsivät katseensa pois.
Halveksittu hän oli, me emme häntä minään pitäneet.
Ja kuitenkin: hän kantoi meidän kipumme,
otti taaksekseen meidän sairautemme."
(Jes 53:3-4)*

Ihmisten hyljeksimä Jumala, Jumalan Poika osoittaa voimansa ja Jumalan viisauden kantamalla kipumme ja sairautemme valtavan taakan.

Itse, omassa ruumiissaan, hän "kantoi meidän syntimme" ristipuulle, jotta me kuolisimme pois synneistä ja eläisimme vanhurskaudelle. "Hänen haavansa ovat teidät parantaneet." 1. Piet 2: 24

Kuten pääsiäistöparissa lauletaan: Kristus nousi kuolleista, kuolemalla kuoleman voitti, haudoissa oleville elämän antoi! Tämä on Jumalan viisautta luotujaan kohtaan, hänen suurta rakkauttaan.

Terveydenhuolto nyt

Mitä tällä on tekemistä lääkärin työn ja terveydenhuollon kanssa? Paljonkin. Puhuimme juuri niiden perusteista.

Lääkintöhallitus edusti pakkovaltaa, valtionapu sidottiin keskusjohdon ohjeiden noudattamiseen. Stakes taas yritti normiohjausta vaihtelevalla menestyksellä. Kun markkinavoimat laskettiin irti ja materiaalisen hyödyn tavoittelu sai vallan, kuntien päättäjät alkoivat laskelmoida ja tekivät asiantuntemuksen puutteessa lyhytnäköisiä näennäistaloudellisia ratkaisuja. Halvalla hoitavista kunnista tuli vuosien mittaan pian kriisikuntia. Terveydenedistämiseltä vietiin viimeisetkin määrärahat, kun kehitys painottui toimenpiteisiin, jotka vaikuttivat vahvoilta asioilta. Tuoteajattelu jyräsi hoitoketjuajattelun, koska edellistä voi myydä, jälkimmäinen on huolella rakennettava.

Terveydenhuollon alueella, kuten kaikessa muussakin palvelutoiminnassa olisi varjeltava kun silmäterää ihmisten moraalista sitoutumista organisaation tavoitteisiin. Ihmisten motivaatiota pyrkiä itse tekemään oikein ei tule tuhota. Keskustelua eri vaihtoehdoista ja kritiikkiä uusia menetelmiä ja organisaaatioita kohtaan ei tule vaientaa muutosvastarintana, vaan käyttää hyväksi parhaimman vaihtoehdon etsimiseen. Liiketaloudellinen ajattelu toimii hyvänä kontrollina, mutta se ei saa johtaa strategiaa.

Luottaminen mykkiin ja kuuroihin jumaliin - välineisiin, operaatioihin , lääkkeisiin ja tietojärjestelmiin, johtamismalleihin ja organisaatioihin - johtaa päättymättömään täydellisyysneuroosiin, johon väsyttään. On voitava nähdä yksinkertaisesti, mikä tarkoittaa nöyryyttä ja intohimoa. Siinä samalla joudumme myös kärsimykseen, sillä maailmassa on niin paljon pahaa.

Lääkärin rooli

Lääkäri on ennen kaikkea muuta potilaan vierellä kulkija. Oman palveluammattinsa edustajana hänellä on usein lyhyenkin ajan mahdollisuus ajaa potilaan asiaa. Asiallisuus, objektiivisuus, lainmukaisuus ja toisen ymmärtäminen eivät ole keskenään vastakkaisia. Ihmisinä ymmärrämme toisiamme. Lapsen asettaminen esikuvaksi nostaa välittömän havainnon ja elämän jokaisen hetken tärkeäksi.

Ihmisyys Jumalan kuvana yhdistää meitä kaikkia. Olemme samaa maata. Olemme samaa - eli maata. Ellei lääkäri pidä potilaan puolia, kuka sitten pitää? Tarkoitin tässä myös ns. vaikeita potilaita kuten anorektikkoja tai sairaalloisen ylilihavia, joista monet kantavat ruumiissaan yhteiskuntamme sairautta.

Nykyaikaisessa yhteiskunnassa on otettava huomioon monien edut, mikä on hyvä asia. Pitkäjänteinen toiminta terveydenhuollon kehittämiseksi, ihmisten parhaaksi vaatii kärsivällisyyttä. Voimme rohkaista itseämme ja toinen toistamme esimerkiksi apostoli Pietarin pohdinnalla:

Mitä erinomaista siinä on, jos te kestätte silloin, kun teitä kuritetaan tehtyänne väärin? Jos te sensijaan kestätte silloin, kun joudutte kärsimään tehtyänne oikein, se on Jumalalta teille tulevaa armoa. (1.Piet 2:20)

Henkilökohtaista:

Saimme, vaimoni ja minä, jo yli kymmenen vuotta sitten ystävillemme puisen seinätaulun, jossa oli enkelinkuva ja paljon pieniä ruusuja, joiden keskellä luki: "Vähän terveyttä silloin tällöin on sairaan tehokkain parannuskeino." Tämän Friedrich Nietschen ajatuksen oli siihen kirjoittanut monipuolisesti sairas, sokea ja liikuntavammainen mies. Hoitavana lääkärinä tunsin hänen sairaushistoriansa, jonka valossa kyselin mielessäni, miten hän nyt noin kokee.

Lapsenmielinen välitön havainto terveydestä ja sairaudesta vastaa hyvin Jeesuksen suosittelemaa näkökulmaa. Elämä voidaan nähdä yksinkertaisesti ja avoimesti tämän hetken merkityksenä ainutkertaiselle ihmiselle. Kaikki tieto ja taito on väline, ei päämäärä. Vain ihmiset ovat tärkeitä. Se on viisautta.

Lopuksi

Mitä siis haluan jättää teille kotiin viemiseksi? Viisaus ja voima ovat Jumalan ominaisuuksia. Jumala osoittaa viisautensa ja voimansa rakastamalla

"maailmaa niin paljon, että hän antoi ainoan Poikansa, jottei yksikään, joka häneen uskoo, joutuisi kadotukseen, vaan saisi iankaikkisen elämän." (Joh 3:16)

Ruoholahden kappelissa kesäillan kerhossa keskiviikkona 4.6.2008 pidetyn alustuksen kevyesti muokattu käsikirjoitus